

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Державного університету
«Житомирська політехніка»
протокол від 31 серпня 2023 р.
№ 10

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для практичного вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 184 «Гірництво»
освітньо-професійна програма «Маркшейдерська справа»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра маркшейдерії

Рекомендовано на засіданні
кафедри маркшейдерії
28 серпня 2023 р., протокол № 7

Розробник: к.т.н., доцент кафедри маркшейдерії КРИВОРУЧКО Андрій

Житомир
2023

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 2

Мета та завдання навчальної дисципліни

Винахідницька і патентно-ліцензійна робота є важливою частиною діяльності інженерно-технічних робітників в усіх сферах народного - господарства, тому що сьогодні суспільство, як ніколи, має по-грабу в добрих винаходах - природні ресурси виснажуються, а третина швидко зростаючого людства на землі страждає від голоду і злиднів.

Сучасний інженер повинен володіти глибокими знаннями в галузі науки і техніки, а також основами правової охорони інтелектуальної власності.

Курс “Інтелектуальна власність” є логічним продовженням і розвитком з поглибленим вивченням попередніх дисциплін творчого напрямку навчального плану бакалаврів.

Цей курс стане базовим для формування творчого потенціалу, необхідного для самостійної постановки нових інженерних задач, виявлення і оформлення об'єктів інженерної творчості, оцінки їх патентоспроможності, їх правового захисту. Курс базується на попередніх знаннях із фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін і відноситься до технічно-юридичних дисциплін.

В курсі розглянуті основні положення системи інтелектуальної власності, рівні творчої діяльності і винахідницьких задач; та етапи розробки винаходу. Окрема тема присвячена патентній інформації і патентним дослідженням, які включають вивчення різних видів патентної документації, національних і міжнародної класифікацій винаходів, пошук аналогів і вибір прототипу, використання патентної інформації при створенні нової техніки. Багато уваги приділено правовій охороні винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, “ноу-хау” і раціоналізаторських пропозицій. Розглядаються приклади оформлення винаходів на пристрій, спосіб, речовину з врахуванням вимог до написання формули винаходу, опису, реферату та графічного матеріалу. Останні теми пов'язані з ліцензуванням і передачею технологій; міжнародним співробітництвом у галузі інтелектуальної власності та захистом авторського права і суміжних прав.

Курс закінчується заліком по теорії з врахуванням виконаних практичних занять і захистом матеріалів, які включають патентні дослідження, заявку на винахід або “ноу-хау”, ліцензійний договір.

Задачі вивчення дисципліни

Предмет курсу - правові регулювання відносин, які складаються у зв'язку із створенням, використанням та охороною результатів творчої діяльності.

Мета курсу - придбання магістрантами: **знання** системи інтелектуальної промислової власності в винахідницькій та патентно-ліцензійній діяльності, міжнародного співробітництва у галузі інтелектуальної власності, авторського права та суміжних прав, а також системи патентної інформації, **вміння** застосовувати на практиці нормативно-правові акти при забезпеченні правової охорони науково-технічної документації та товарної продукції, провести патентні дослідження в певній галузі техніки та оформити заявку на патент або “ноу-хау”, використати патентну інформацію та документацію при проведенні науково-дослідних, проектно-конструкторських, проектно-технологічних розробок з метою створення конкурентно-спроможної продукції; **навичок** роботи з нормативно-правовими актами, патентною документацією, в оформленні “ноу-хау” і матеріалів заявки на об'єкт промислової власності (винахід, корисну модель, промисловий зразок, знак для товарів та послуг), а також ліцензії на використання винаходу.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 3

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Практичне заняття 1. СИСТЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Поняття інтелектуальної власності. Промислова власність, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування місця походження. Запобігання недобросовісної конкуренції. Рівні творчої діяльності та винахідницьких задач. Етапи розробки винаходу. Історія деяких відкриттів, винаходів та винахідників.

Питання до заняття

1. Що таке інтелектуальна власність і чому вона важлива для суспільства і бізнесу?
2. Які основні види інтелектуальної власності існують, і як вони відрізняються один від одного?
3. Як виникає право на авторство та авторські права в контексті літературних та художніх творів?
4. Як інтелектуальна власність впливає на інновації та науковий прогрес?
5. Як бізнес може ефективно управляти своєю інтелектуальною власністю та використовувати її в стратегічних цілях?
6. Як розвивається сучасна система інтелектуальної власності під впливом технологічних змін і змін у суспільстві?

Практичне заняття 2. ПАТЕНТНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ПАТЕНТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Види патентної документації. Зміст патентних документів. Міжнародна патентна класифікація винаходів (МПК). Національні класифікатори винаходів. Розділи МПК. Міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ). Міжнародна класифікація товарів і послуг (МКТП). Патентна документація як джерело технологічної інформації. Пошук патентної інформації, аналогів і прототипів. Вибір прототипу. Джерела інформації. Використання патентної інформації при проведенні патентних досліджень. Патентний формуляр

Питання до заняття

1. Що таке патент і яка його роль в системі інтелектуальної власності?
2. Які об'єкти можуть бути патентовані, і які вимоги ставляться до отримання патенту?
3. Які види інформації містяться у патентах і як їх можна інтерпретувати?
4. Як патенти сприяють інноваціям та технологічному розвитку?
5. Як проводяться патентні дослідження і яким чином вони допомагають бізнесу і дослідникам?
6. Які інструменти та ресурси доступні для пошуку патентної інформації?
7. Як визначити, чи існують аналогічні патенти, які можуть вплинути на можливість отримання патенту?

Практичне заняття 3. ОХОРОНА ПРАВ НА ВИНАХОДИ І КОРИСНІ МОДЕЛІ В УКРАЇНІ

Правова охорона винаходів (корисних моделей): нормативно-правова база, основні поняття та положення, об'єкти винаходів і корисних моделей.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 4

Критерії патентоспроможності: новизна, винахідницький рівень, промислова придатність.

Право на одержання патенту. Порядок одержання патенту: дата подання заявки, пріоритет заявки, відкликання та заміна заявки, тимчасова правова охорона, публікації про видачу патенту, реєстрація патенту, видача патенту.

Права, що випливають з патенту. Дії, які не визнаються порушенням прав патентовласника. Припинення дії патенту. Порушення та захист прав власника патенту. Патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах. Державне стимулювання та використання винаходів (корисних моделей).

Питання до заняття

1. Яка роль винаходів і корисних моделей в інноваційному розвитку України?
2. Які основні вимоги ставляться до винаходів та корисних моделей для їх отримання в Україні?
3. Які правові акти регулюють охорону прав на винаходи і корисні моделі в Україні?
4. Які виклики і можливості виникають в контексті інтелектуальної власності в епоху цифрових технологій та Інтернету?
5. Яким чином органи захисту прав інтелектуальної власності реагують на порушення інтелектуальних прав?

Практичне заняття 4. ОФОРМЛЕННЯ ВИНАХОДУ (КОРИСНОЇ МОДЕЛІ)

Перелік матеріалів при поданні заявки на винахід. Формула винаходу (призначення, структура, складання, особливості). Вимоги до опису винаходу. Вимоги до графічних матеріалів, які пояснюють опис винаходу. Реферат винаходу. Оформлення документів заявки. Приклади винаходів на пристрій, спосіб, речовину, штамп, застосування.

Питання до заняття

1. Як процедура подання та реєстрації винаходу чи корисної моделі в Україні відрізняється від інших країн?
2. Як визначити, чи є ваш винахід або корисна модель новим і неочікуваним?
3. Як виготовити заявку на реєстрацію винаходу або корисної моделі, і як проходить її експертиза?
4. Які переваги і обмеження пов'язані з патентуванням в різних країнах і регіонах?
5. Які аспекти забезпечення конфіденційності досліджень важливі при роботі з патентною інформацією?
6. Як патентні дослідження впливають на прийняття рішень щодо розробки і випуску нових продуктів чи технологій?

Практичне заняття 5. ОХОРОНА ПРАВ НА ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ В УКРАЇНІ

Умови надання правової охорони та умови патентоспроможності промислового зразка. Право на одержання патенту та порядок одержання патенту. Захист прав. Вимоги до оформлення заявки на одержання патенту на промисловий зразок. Приклад оформлення заявки.

Питання до заняття

1. Які права і обов'язки надаються власникам прав на винаходи і корисні моделі в Україні?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 5

2. Як виглядає процес охорони прав на винаходи та корисні моделі в судовому порядку?
3. Які можливості і обмеження пов'язані з власністю на винаходи та корисні моделі для бізнесу та наукових установ?
4. Які кроки слід вживати для запобігання порушенню прав на винаходи і корисні моделі?

Змістовий модуль 2.

Практичне заняття 6. ОХОРОНА ПРАВ НА ЗРАЗКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Правова охорона знаків. Порядок одержання свідоцтва. Права та обов'язки, що випливають із свідоцтва. Захист прав. Вимога до оформлення заявки на знак для товарів і послуг. Приклад оформлення заявки.

Питання до заняття

1. Що таке зразок для товарів і послуг і як він відрізняється від інших видів інтелектуальної власності?
2. Яке призначення мають зразки для товарів і послуг у сучасному бізнесі і інноваціях?
3. Які правові акти та міжнародні угоди регулюють охорону прав на зразки?
4. Яким чином створюються і реєструються зразки для товарів і послуг?
5. Які переваги та обмеження пов'язані з охороною прав на зразки порівняно з іншими формами інтелектуальної власності, такими як патенти чи авторські права?
6. Як визначити, чи варто охороняти свій зразок, і які кроки слід вживати для його реєстрації?

Практичне заняття 7. ОФОРМЛЕННЯ “НОУ-ХАУ” ТА РАЦІОНАЛІЗАТОРСЬКИХ ПРОПОЗИЦІЙ

Загальна частина, основні поняття і положення. Виявлення “ноу-хау”. Реєстрація “ноу-хау”. Реєстрація опису. Реалізація “ноу-хау” (запропонування “ноу-хау” покупцеві, переговори про реалізацію, реалізація). Оформлення “ноу-хау” на пристрій. Оформлення “ноу-хау” на технологію. Приклади “ноу-хау”.

Питання до заняття

1. Яке поняття стоїть за терміном “ноу-хау” і чому воно важливе для інновацій та бізнесу?
2. Які основні елементи “ноу-хау” можна оформити та захистити інтелектуальними правами?
3. Які переваги та обмеження пов'язані з оформленням “ноу-хау” в порівнянні з патентами?
4. Яким чином створюються раціоналізаторські пропозиції і як їх можна використовувати для вдосконалення процесів та технологій?
5. Як оформити та зареєструвати “ноу-хау” чи раціоналізаторські пропозиції для їх подальшого використання?
6. Як визначити комерційну цінність “ноу-хау” і раціоналізаторських пропозицій?

Практичне заняття 8. ЛІЦЕНЗУВАННЯ І ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ

Юридичний порядок передачі технологій: продаж, ліцензування, угода про “ноу-хау”. Поняття: ліцензія, ліцензіар, ліцензіат. Типи ліцензій на інтелектуальну власність: повна, виключна, невиключна ліцензії тощо. Патентні ліцензії. Ліцензії на товарні знаки. Ліцензії по авторському праву. Оформлення невиключної ліцензії на передачу або продаж-купівлю

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8/6

винаходу. Винагорода: пряма грошова винагорода, непрямая негрошова винагорода. Організація патентно-ліцензійної діяльності на підприємствах і установах. Авторські договори. Договори на створення і використання результатів в науково-технічній діяльності. Договори на роботи і послуги по забезпеченню науково-технічною інформацією.

Питання до заняття

1. Що таке ліцензування технологій і чому воно важливе для розвитку бізнесу та наукових досліджень?
2. Які види технологій можуть бути ліцензовані і передані?
3. Які переваги ліцензування технологій для ліцензарів та ліцензіатів?
4. Як визначити вартість ліцензії на технологію та обчислити роялті?
5. Як контролюється дотримання умов ліцензії та права на інтелектуальну власність?
6. Як ліцензування технологій сприяє розробникам та дослідникам у впровадженні своїх розробок на ринок?
7. Які виклики виникають у сучасному світі в області ліцензування технологій, зокрема в контексті цифрових технологій і швидкого розвитку?

Практичне заняття 9. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ): історія створення, функції, співробітництво в цілях розвитку. Паризька конвенція по охороні промислової власності:

Історія створення, основні положення, перегляд Паризької конвенції. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: історія створення та основні положення Договір про патентну кооперацію (РСТ). Євразійська патентна конвенція. Інші міжнародні угоди.

Питання до заняття

1. Які міжнародні організації та угоди сприяють захисту прав інтелектуальної власності на світовому рівні?
2. Як інтелектуальна власність впливає на глобальну торгівлю та міжнародні відносини?
3. Які правові аспекти інтелектуальної власності визначаються міжнародними договорами і національним законодавством?

Практичне заняття 10. АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА

Поняття і види результатів творчості, що охороняються авторськими правами. Об'єкти авторського права. Суб'єкти авторських відносин. Суб'єктивне авторське право, його зміст і межі. Право на авторську винагороду. Поняття суміжних прав. Захист авторського права і суміжних прав.

Питання до заняття

1. Що таке авторське право і як воно відрізняється від суміжних прав?
2. Яке призначення має авторське право в сучасному суспільстві?
3. Які види творів охороняються авторським правом?
4. Яким чином виникає авторське право і коли воно починає діяти?
5. Які права надає авторське право власникові твору?
6. Як виникають суміжні права і які об'єкти охороняються цими правами?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8/7

Рекомендована література

Основна література

1. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг ред канд. юрид. наук, доц. Нестерцової Собакарь О.В. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 140 с.
2. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. – 374 с.
3. Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021, с. 262.
4. Сусліков Л.М., Студеняк І.П. Створення об'єктів інтелектуальної власності: Навчальний посібник. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. – 407 с.
5. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. — 696 с.

Допоміжна література

1. Газета “Іновація” (Видання з 1993 р.).
2. Інструкція щодо підготовки опису до патенту на винахід (корисну модель) до публікації / Закон і бізнес - № 7, 15. 2. 1995 р.
3. Збірник нормативних актів з питань промислової власності/ Уклад В. О. Жаров та ін. , За ред. В. Л. Петрова, В. О. Жарва - К.: Вища шк., 1998. - 486 с.
4. Кузнецов Ю. М., Луців І. В., Дубиняк С. А. Теорія технічних систем. Навч посібник під ред. Ю. М. Кузнецова. К. - Тернопіль, 1998. –310 с., іл.
5. Офіційний бюлетень України “Промислова власність. Винаходи Промислові зразки Корисні моделі. Товарні знаки. Знаки обслуговування. Сорти рослин”.
6. Правила складання та подання заявки на видачу патенту України на промисловий зразок Закон і бізнес. № 12 (175). 22.03.95.
7. Цивільне право; Навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів. - К.; Вентурі, 1995. - 416 с.
8. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності. -К. :Либідь, 2002.-200с.
9. Інтелектуальна власність в Україні. Нормативна база.-К.:КНТ, 2003.-440с.
10. Крайнев П.П., Работягова Л.І., Дятлик І.І. Патентування винаходів в Україні.-К.: ВД ІнЮре,2000.-340с.
11. Право інтелектуальної власності(за ред.. О. А. Підпригори та О.Д. Святоцького).-К.: К.: ВД ІнЮре,2004.-672с.
12. Інтелектуальна власність .Словник(в 2-х т.) (за ред. О. Д. Святоцького).-К.: К.: ВД ІнЮре,2000.
13. Пріб Г. Л. Патентознавство. -К.: вид-во університету «Україна», 2007.-304с.
14. Сусліков Л.М. Патентознавство.-К.:КНЛ, 2005.-428с.
15. Драпак Г. М. Основи інтелектуальної власності. -К.: Кондор, 2007.-156с.
16. Коссак В.М. Право інтелектуальної власності. -К.: Істина, 2007.-208с.
17. Потехіна В.О. Інтелектуальна власність.- К.: ЦУЛ, 2008.-414с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.02/2/184.00.2/М/ОК4- 2023
	Екземпляр № 1	Арк 8 / 8

18. Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення/.-В.Є.Ієвіня та ін.-К.:КНТ, 2007.-264с.
19. Патентування винаходів в іноземних державах.(за ред. В. Петрова). -К.:Держпатент України, 1999.-124с.
20. Показчик ключових термінів до 6-ї редакції МПК.- К.: Держпатент України, 1997(в 2-х т.)
21. Інформаційне законодавство України.-К.: Юридична думка, 2006.-232с.
22. Антонов В.М .Інтелектуальна власність і комп'ютерна авторське право.-К.:КНТ, 2006.-520с.
23. Гордієнко С.Г. Забезпечення інтересів України в сфері захисту інтелектуальної власності: нормативно-правове регулювання.-К.:ВД Скіф, 2008. - 248с.
24. Роїна О.М. Інтелектуальна власність та її захист.-К.:КНТ, 2006.-480с.
25. Патентні дослідження. Методичні рекомендації.(за ред..В.Петрова).-К.:ІнЮре, 1999.-264с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій <https://ukrpatent.org/uk>
2. <https://ukrpatent.org/uk/articles/standards> стандарти у сфері інтелектуальної власності
3. IP офіс <https://nipo.gov.ua/>
4. Біржа промислової власності <http://exchange.iii.ua/uk>
5. Управління патентно-інформаційних послуг Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» <http://iii.ua/uk>
6. Центр підтримки технологій та інновацій <https://tisc.nipo.gov.ua/>
7. <https://ukrpatent.org/uk/articles/bulletin-ip> бюлетень "Промислова власність"
8. <https://ukrpatent.org/uk/articles/bulletin-copyright> бюлетень "Авторське право і суміжні права"
9. <http://www.twirpx.com>
10. <http://zakon.rada.gov.ua> Сайт Верховної Ради України
11. Бібліотечно-інформаційний ресурс (книжковий фонд, періодика, фонди на електронних носіях тощо) бібліотеки Житомирської політехніки, Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича (<http://www.lib.zt.ua/>, 10014, м. Житомир, Новий бульвар, (0412) 37-84-33), Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3 +380 (44) 525-81-04) та інших бібліотек .
12. Інституційний репозитарій Житомирська політехніка (наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, студентські роботи, матеріали конференцій, патенти, комп'ютерні програми, статистичні матеріали, навчальні об'єкти, наукові звіти).